

Cannabis, legalisering och narkotikapolitik

Håkan Leifman, forskare, utredare, RFMA

RFMA 22 mars 2023

Utgångspunkt, allmänt

- Min högst personliga bild – lite valda delar
- Tankar om legalisering – och om debatten
- Men inte gått in i litteraturen om vad som hänt i länder med legalisering
- Svenskarnas inställning till cannabis och till legalisering

Legalisering

- Att hela kedjan från produktion till konsumtion blir laglig – under reglerade former (ex. delstater i USA, Kanada, Uruguay)
- Allt blir inte tillåtet – utan *vissa* försäljningsformer, *vissa* cannabispreparat, *viss* THC-halt m.m.
- I andra länder är inställningen och förhållningssättet tillåtande: ”informell legalisering”, men inte formell legalisering
- Legalisering ej detsamma som av kriminalisering av bruket.
- Sistnämnda är en endast en av flera delar i en legalisering

Den pågående narkotikapolitiska debatten

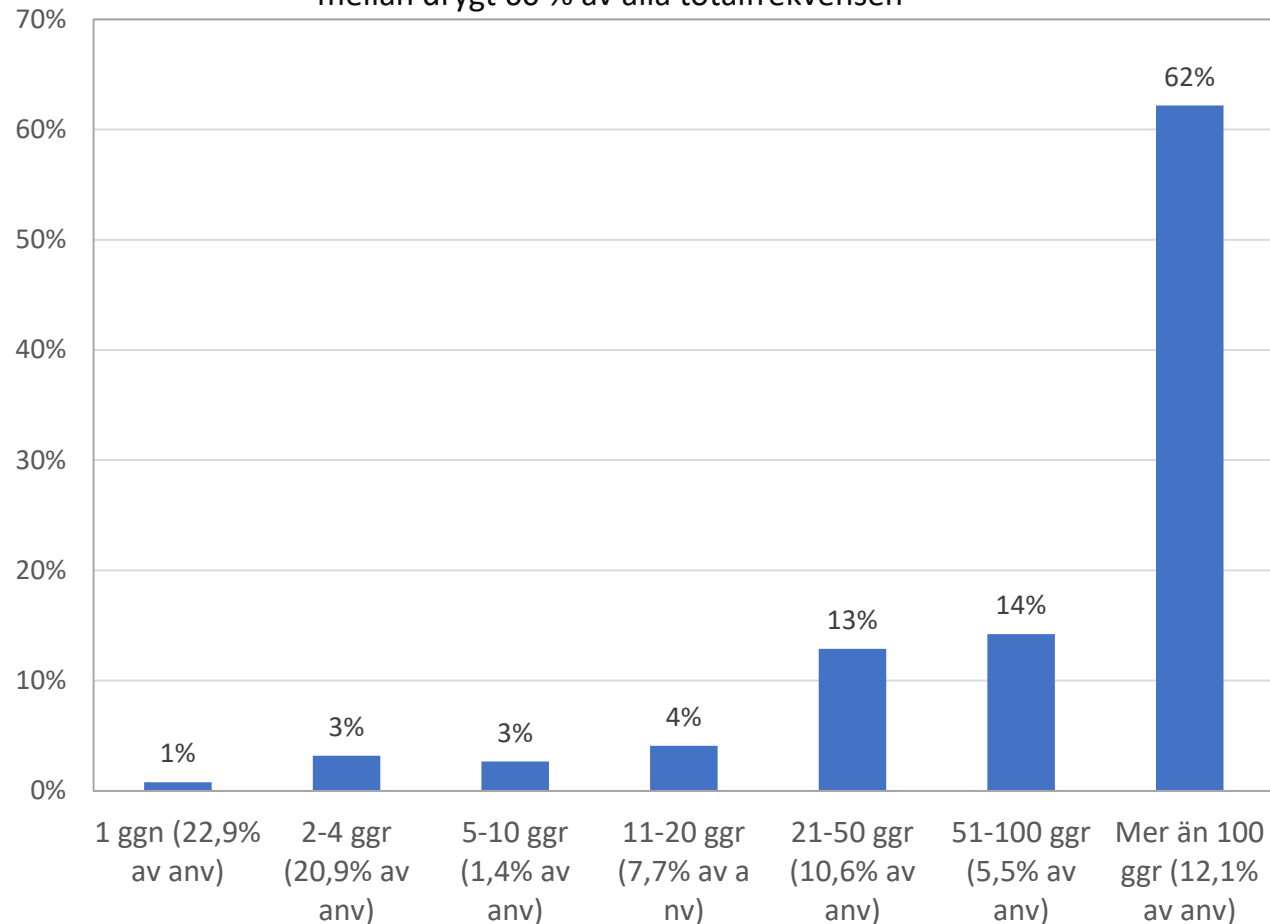
- Frågorna diskuteras – mycket bra! (RFMA tror på kunskapsutbyte)
- Ges en bild av att användarna antingen är problematisk användare (missbruk/beroende) eller en socialt utsatt grupp
- Därmed inget ”utrymme” för prevention – riktat till ”alla” eller stora delar av befolkningen – utan fråga för behandling och sociala insatser
- Stämmer det? Finns det inte många däremellan: tillfälliga användare, ”partyknarkare”, halvfrekventa användare till regelbundna användare.
- **Empirisk fråga: hur ser det ut?**

Användarfrekvensen av cannabis och av narkotikaklassade preparat (inkl cannabis): respektive grupps bidrag till totalfrekvensen

(Källa: CAN, 2021, Vanor & konsekvenser)

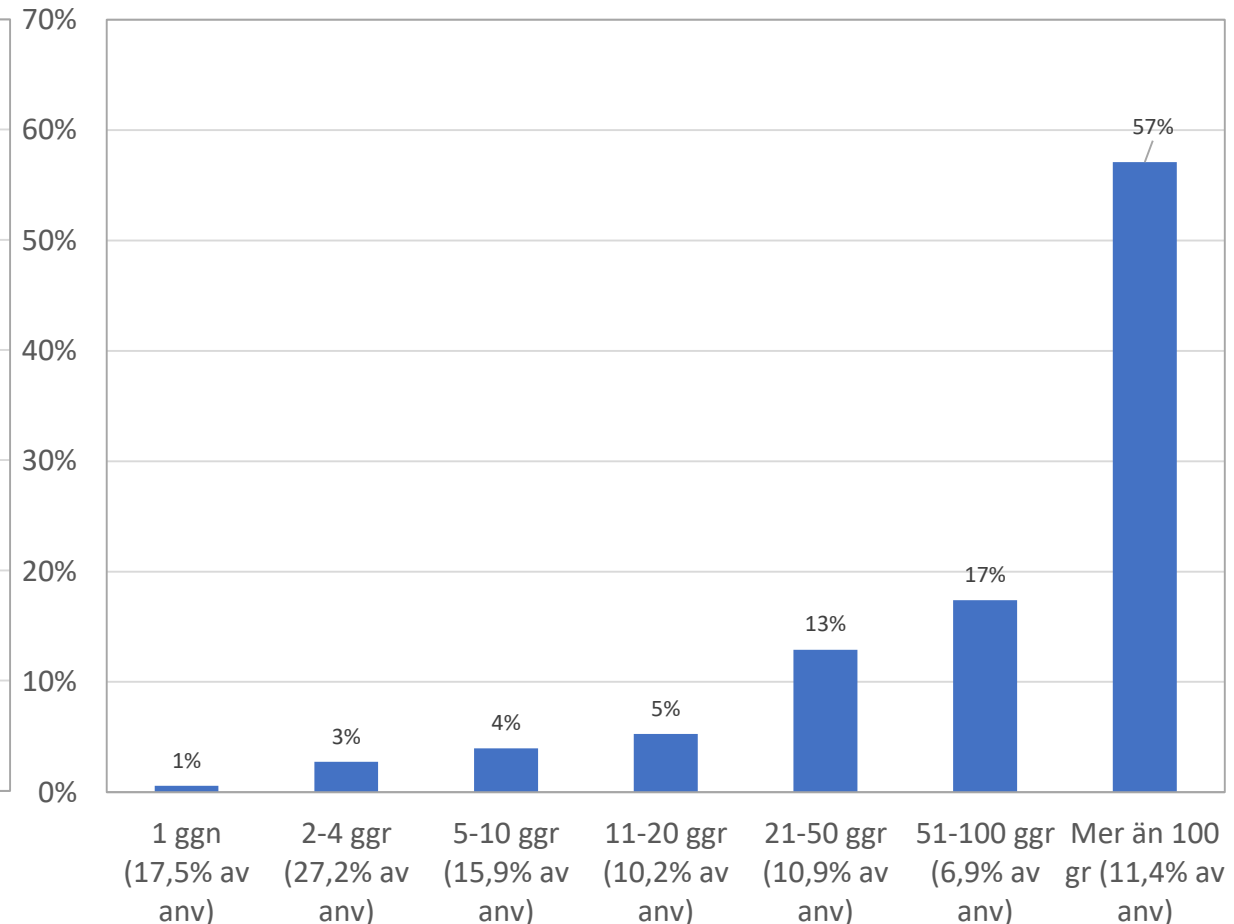
Cannabis:

12 % frekventaste användarna (0,4 % av befolkningen) svarar för mellan drygt 60 % av alla totalfrekvensen

All narkotika (narkotikaklassade preparat):

11 % frekventaste användarna (0,9 % av befolkningen) svarar för knappt 60 % av totalfrekvensen

Andel användare och beroende (substansbrukssyndrom)

(Källa: CAN, 2021, Vanor & konsekvenser)

Användning 2021	Cannabis	All narkotika	Alkohol
Senaste 12 månaderna	3,1 %	7,8 %*	85,9 %

*Narkotika och icke förskrivna användning av narkotikaklassade läkemedel

Substansbrukssyndrom 2021 (Beroende) Alkohol: Beroende: 3,8 %

Milt:	0,9 %
Måttligt:	0,3 %
Svårt:	0,3 %
Totalt:	1,5 %

Relationen beroende/användning (andelar):

Alkohol: $3,8 / 85,9 = \text{ca } \underline{4,4 \%}$ av alla användare är beroende

Narkotika: $1,5 / 7,8 = \text{ca } \underline{20 \%}$ av alla användare är beroende

Den pågående narkotikapolitiska debatten

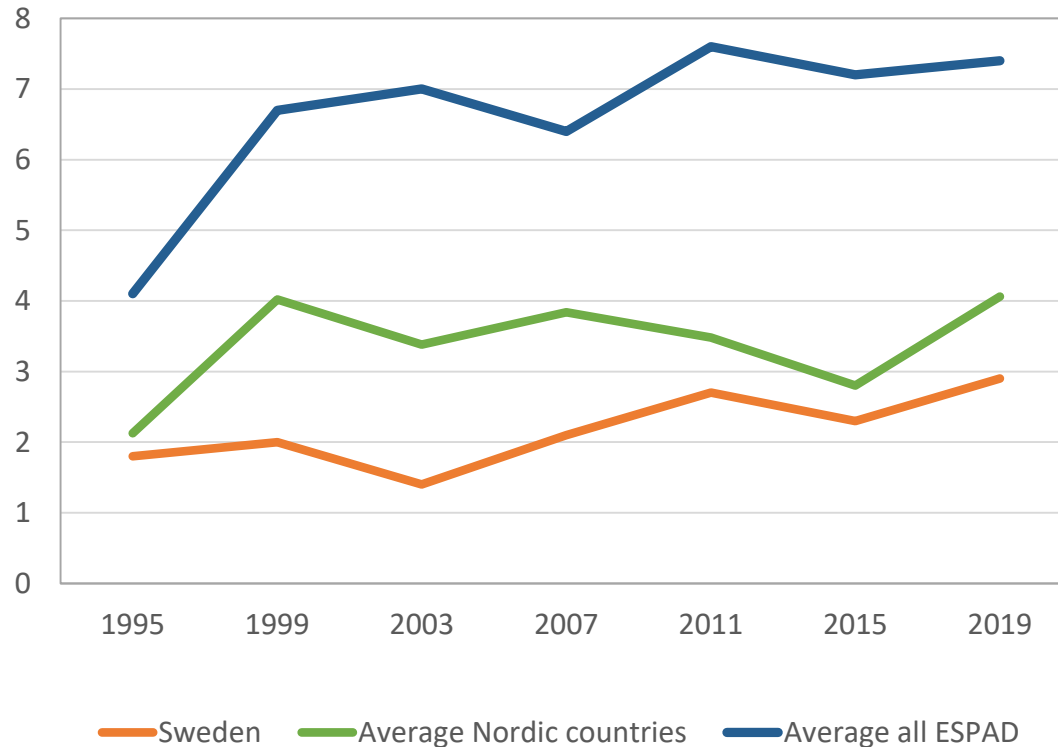
- Sannolikt har majoriteten användare ej missbruk/beroende ej utsatta utan ”vanliga” som tar sig en ... joint, ett rus (eller sup)
- Om den gruppen blir mindre så minskar gruppen med problematiskt bruk – man påverkar varandra:
- Färre som testat *ger* färre sporadiska användare *ger* färre regelbundna användare *ger* färre narkotikaberoende?
- Alltså ett slags totalkonsumtionsmodell på narkotikaområdet?
- Ett flöde in- och utflöde i gruppen med beroende..., f.a. bland unga vuxna
- Ett personligt ansvar för det egna bruket (bland de ej beroende)?

Nivåerna i Sverige relativt sett låga

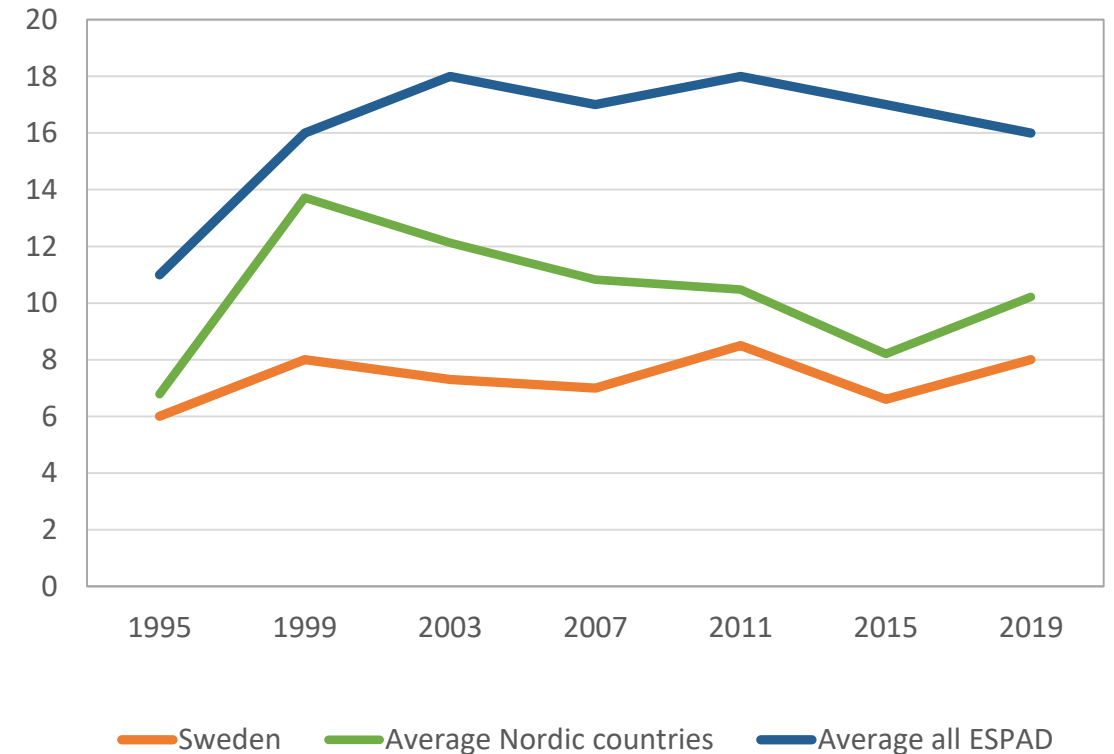
- Kan inte uteslutas att de lägre nivåerna beror på det förebyggande arbetet i bred mening och med tydligt avståndstagande från föräldrar, samhället...
- Är det inte bra om få unga överhuvudtaget testar narkotika?
- Har vi inte t.o.m. bättre utgångspunkt än i många andra länder i Europa?

Cannabisanvändning bland elever åk 9 i Sverige och andra länder i Europa (ESPAD-mätningarna)

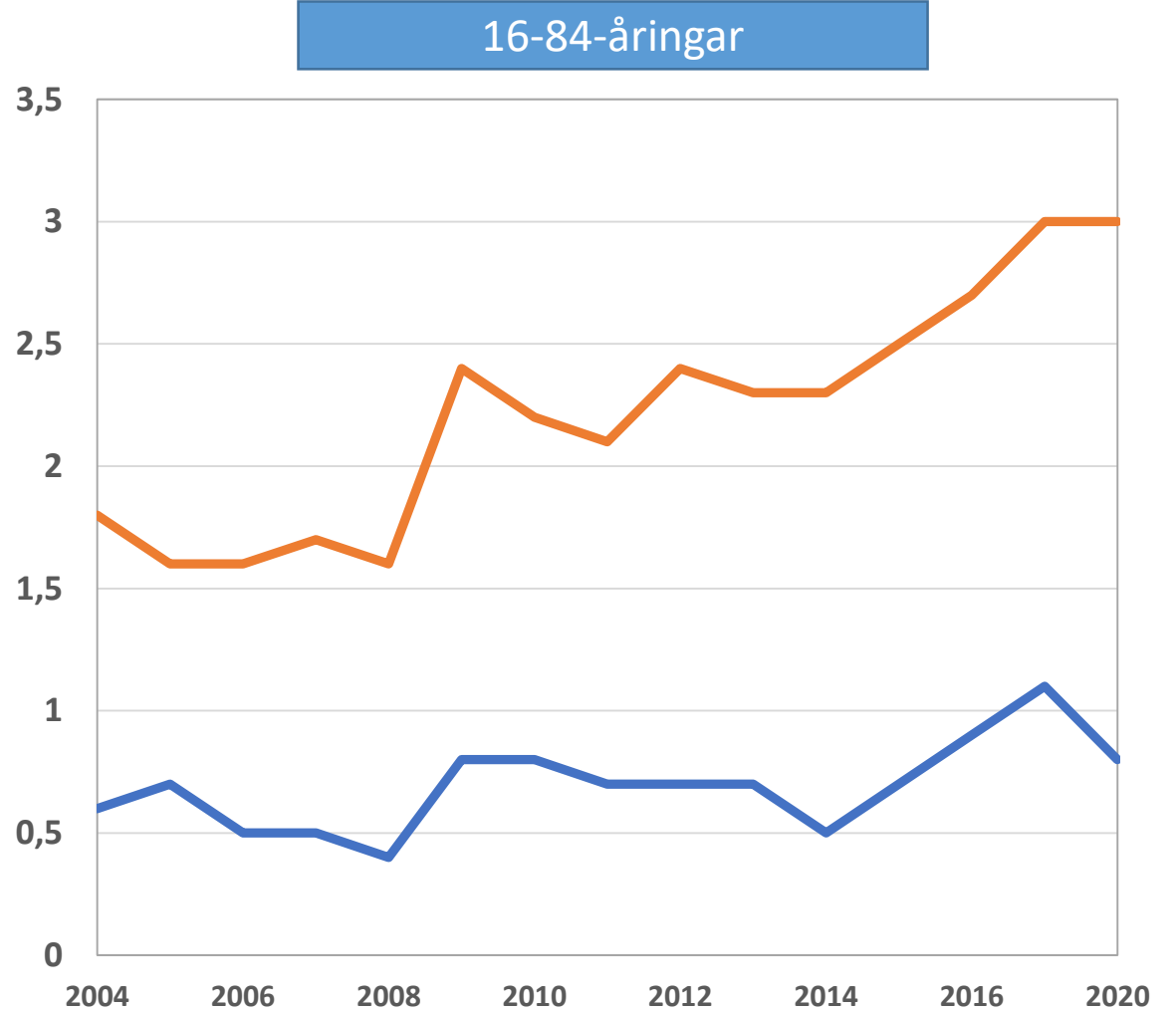
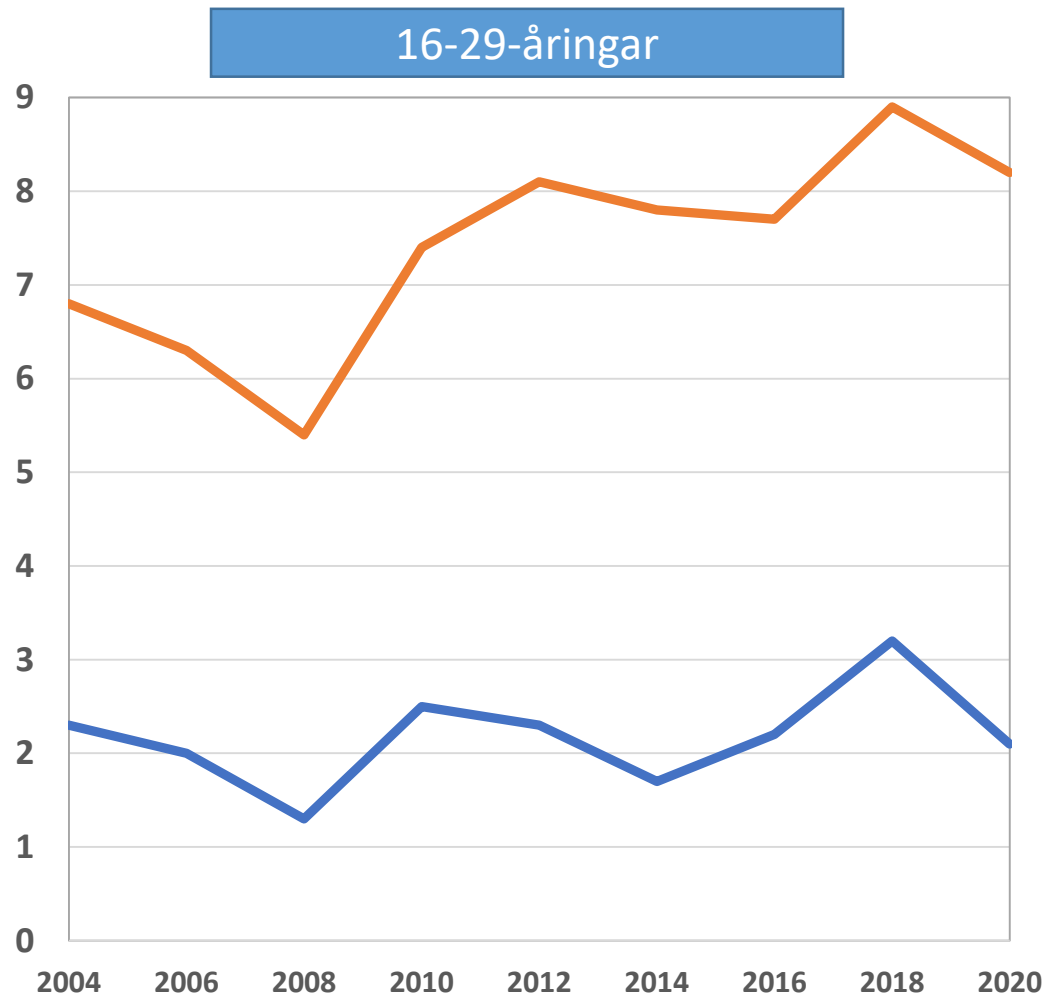
Current use (past 30 days) cannabis

Lifetime use, cannabis

Andel unga vuxna (16-29-åringar) som använt cannabis i riket (FoHM:s HLV)

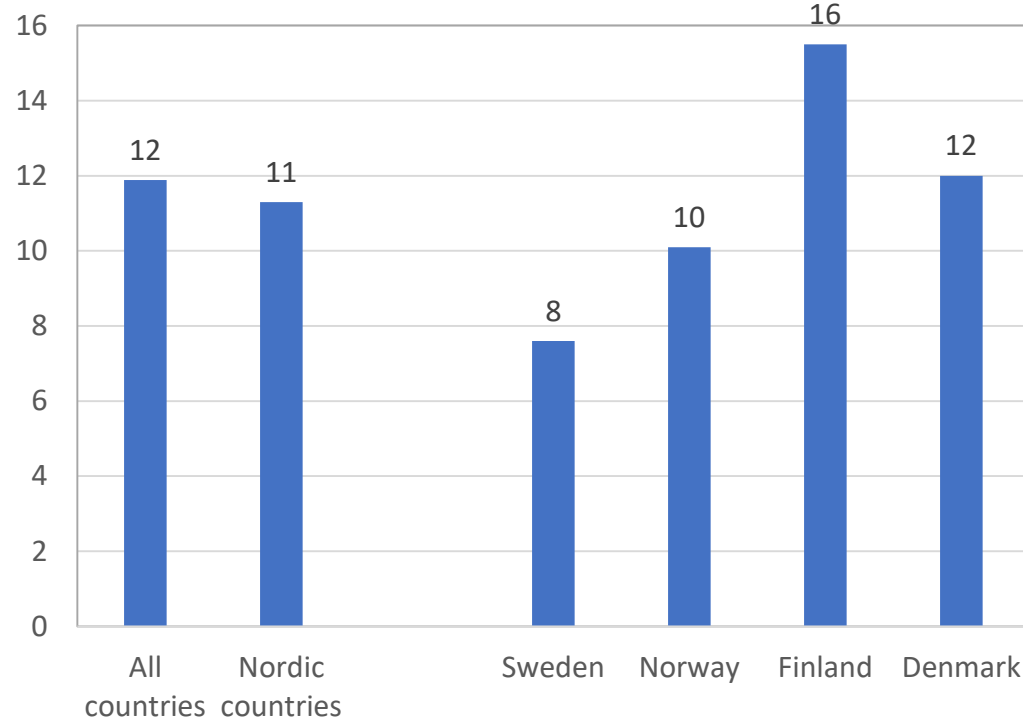
Senaste 30 dagarna Senaste 12 månaderna

Senaste 30 dagarna Senaste 12 månaderna

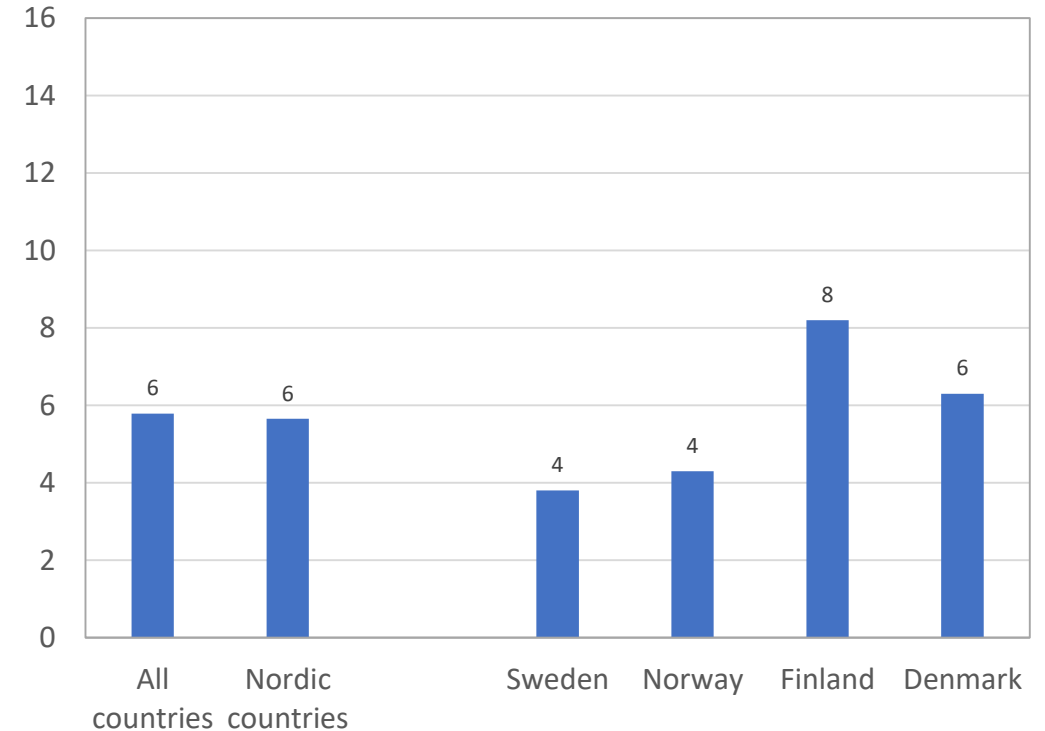
Andel cannabisanvändare i 30 länder I Europa

(Källa: EMCDDA, [Statistical Bulletin 2022 — prevalence of drug use](https://www.emcdda.europa.eu/statistical-bulletin-2022) | www.emcdda.europa.eu)

Young adults (15-34 years of age)

All adults (15-64 years of age)

Alkohol och tobak – legala produkter

- Men i perioder omfattande illegal hantering...och organiserad brottslighet
- Alkohol: "nästan förbud" fram till 1955 (Brattsystem med bl.a. ransonering, motbok): dämpade nivåerna. Därefter med nuvarande modell: fördubblad alkoholkonsumtion på ca 10 år
- Svensk alkoholpolitik: bra jfr med andra länder men långtifrån optimal i sig: en narkotikapolitik som "kopierar" alkoholpolitiken: stora konsumtionsökningar!
- Effekter av legalisering i Sverige inte nödvändigtvis densamma som i länder med högre cannabisnivåer och redan "informell legalisering"

Vad säger då svenska folket?

Ipsos genomfört en mätning åt oss med följande fyra frågor:

- Det borde vara lagligt i Sverige att odla cannabis för eget bruk
- Det borde vara tillåtet att använda cannabis
- Sverige borde ha en mindre restriktiv hållning till cannabis som det är i vissa andra europeiska länder

Och:

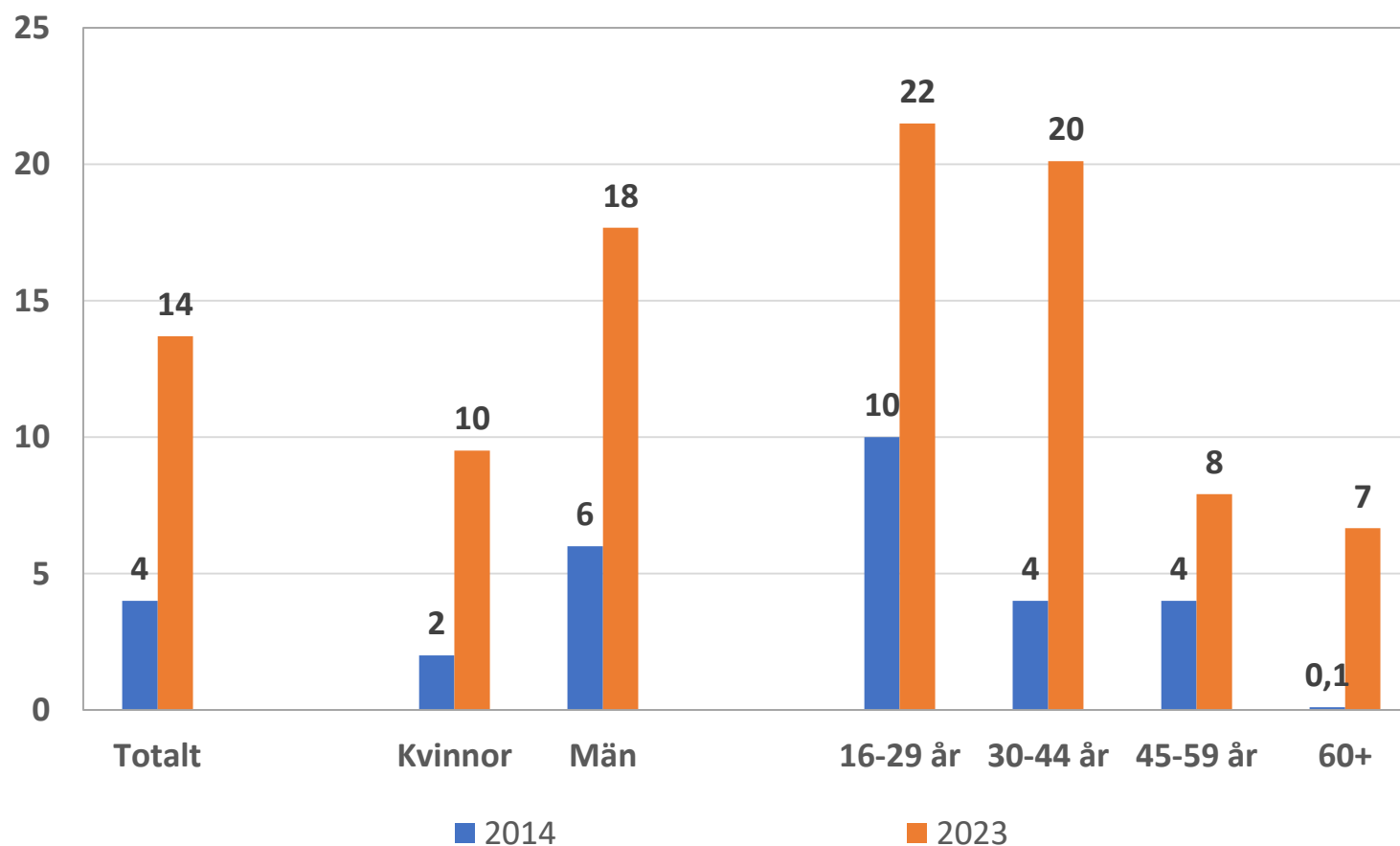
- Vilken inställning har du till att Sverige gör det lagligt att sälja, köpa och använda cannabis?

Totalt: 1 191 personer i åldrarna 16-75. Riksrepresentativt urval. Jfr också med data från 2014.

Spelar det någon roll vad allmänheten tycker och tänker?: Ja, både i dessa och i andra frågor. Svårt i längden att driva en konsekvent politik långsiktigt utan stöd i befolkningen

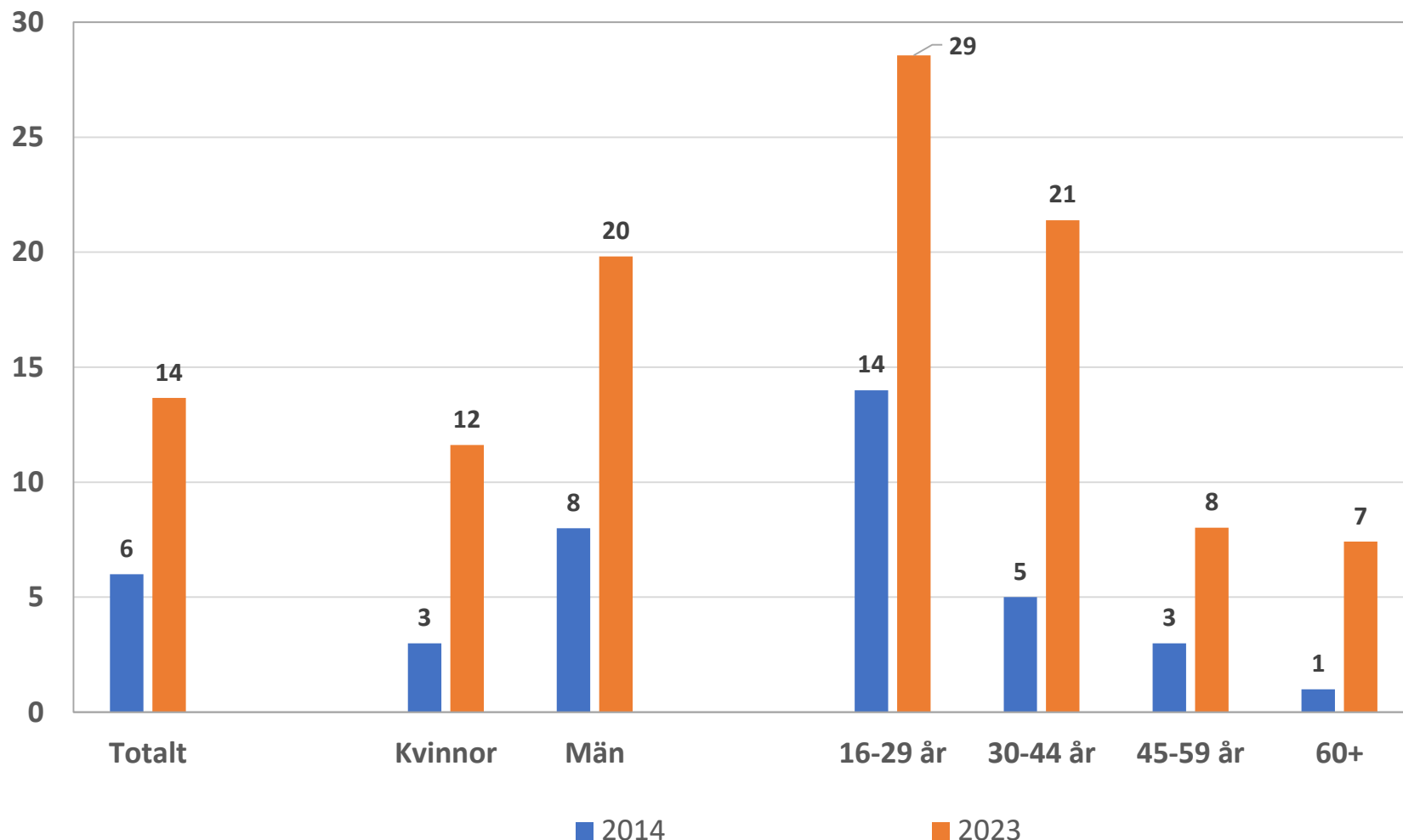
Vad säger då svenska folket?

Det borde vara lagligt i Sverige att odla cannabis för eget bruk. Andelen som instämmer (stämmer helt eller ganska bra med ens uppfattning).

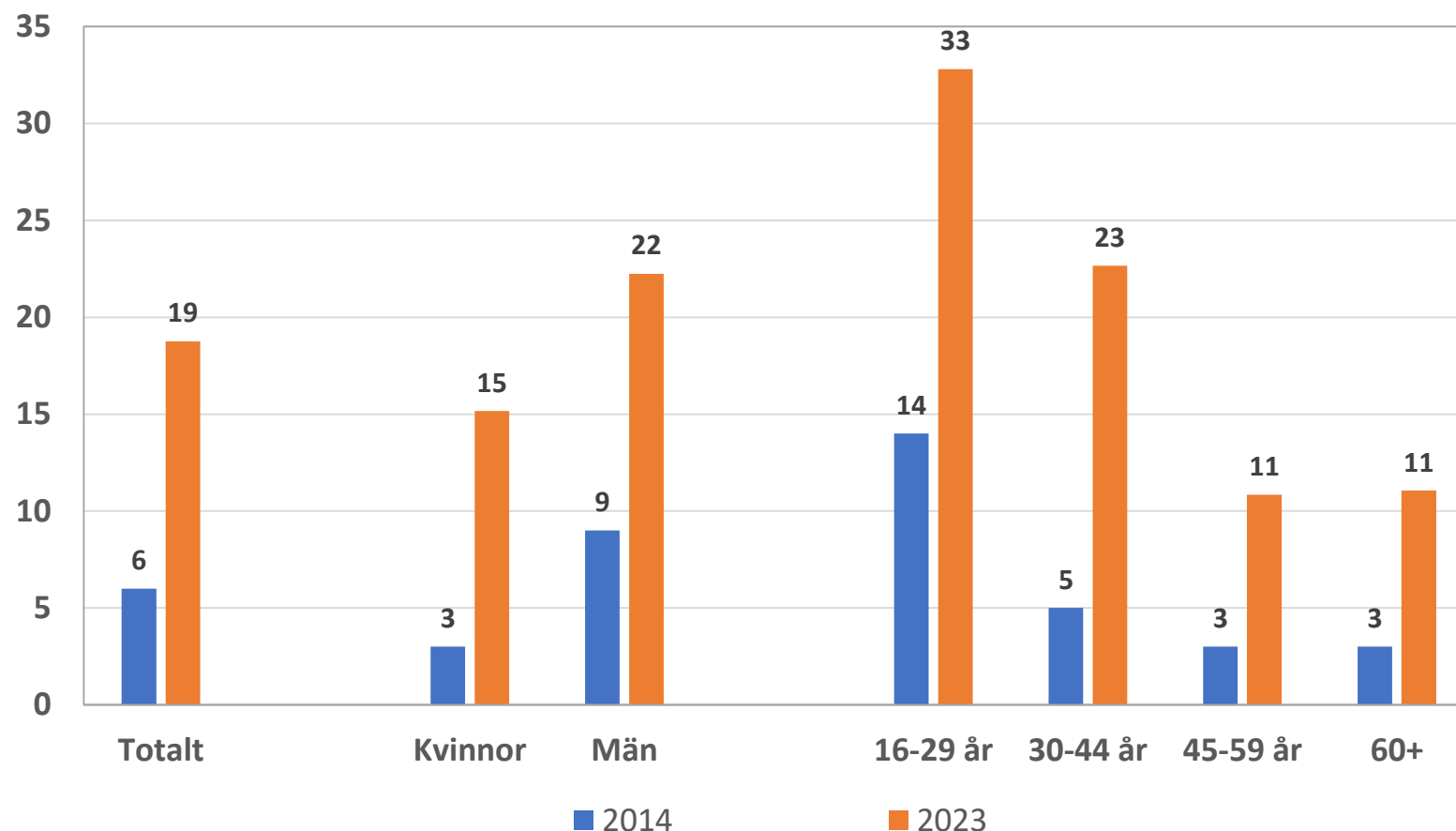
Vad säger då svenska folket?

Det borde vara tillåtet att använda cannabis i Sverige Andelen som instämmer (stämmer helt eller ganska bra med ens uppfattning).

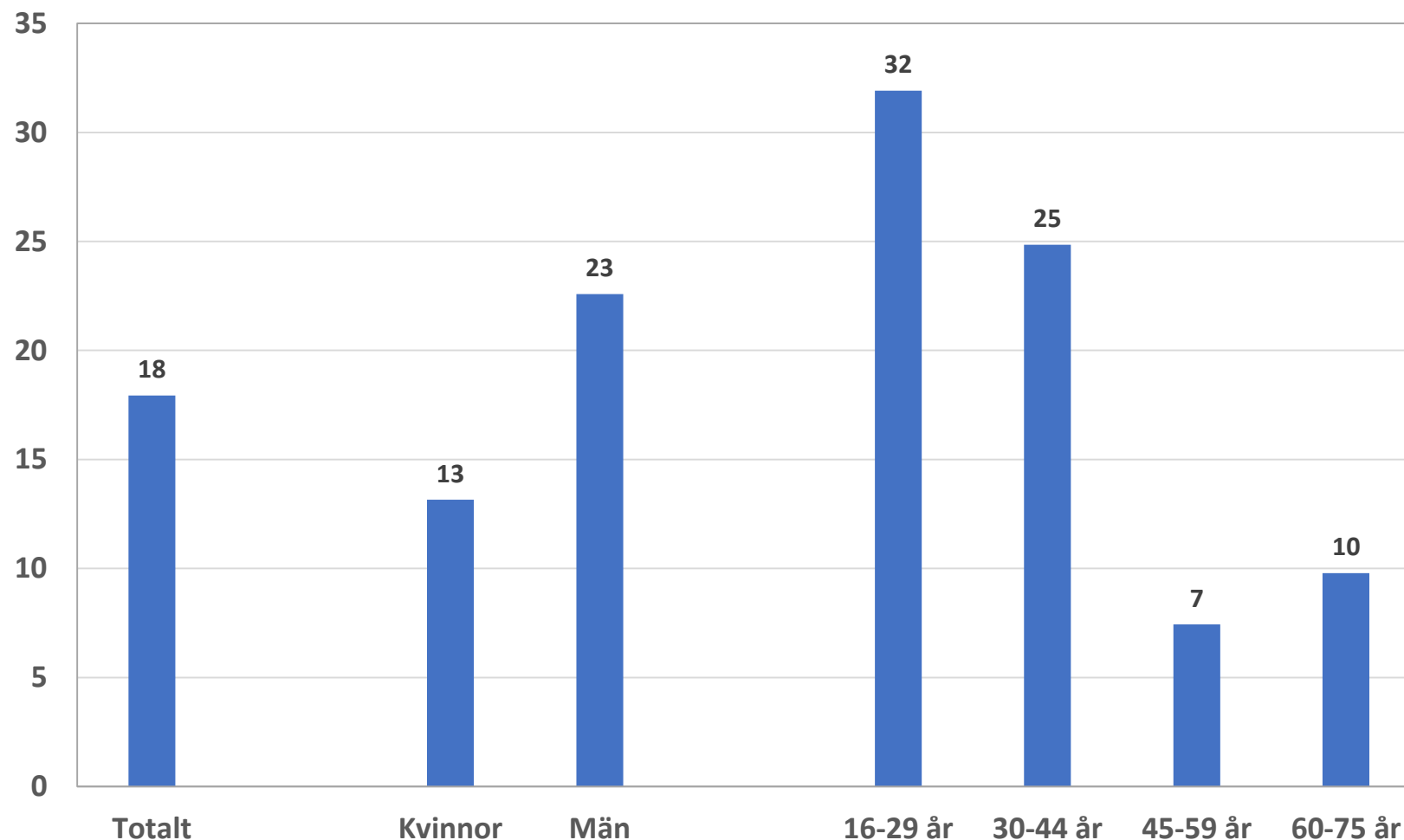
Vad säger då svenska folket?

Sverige borde ha en mindre restriktiv hållning till cannabis som det är i vissa andra europeiska länder. Andelen som instämmer
(stämmer helt eller ganska bra med ens uppfattning)

Vad säger då svenska folket?

Vilken inställning har du till att Sverige gör det lagligt att sälja, köpa och använda cannabis?. Andelen som är för att det blir lagligt

Andel som instämmer, instämmer ej och differensen dem emellan (balans)

	Andel som instämmer	Andel som inte instämmer	Balans
Det borde vara lagligt att odla cannabis för eget bruk	14	69	56
Det borde vara tillåtet att få använda cannabis	14	66	52
Sverige borde ha en mindre restriktiv hållning till cannabis som det är i vissa andra europeiska länder	19	62	43
	För	Emot	Balans
Vilken inställning har du till att Sverige gör det lagligt att sälja, köpa och använda cannabis?	18	67	49

Legalisering: *för, emot och osäker/vet ej*

	För legalisering	Mot legalisering	Osäker/vet ej
Totalt	18	67	15
Kvinnor	13	72	15
Män	23	63	15
16-29-åringar	32	52	16
30-44-åringar	25	60	15
45-59-åringar	7	77	16
60+	10	78	12

Mest tillåtande: unga män, 16-29 år: **42 %** för och **38 %** mot

Minst tillåtande: äldre kvinnor, 60-75 år: **8 %** för och **81 %** mot

Slutsats

- Skett en tydlig förskjutning till en mer tillåtande inställning
 - Sannolikt en drygt trefaldigad ökning av andelen som är för legalisering: från ca 4-6% 2014 (men skattning) till 18 % 2023
 - Unga män är mest tillåtande med fler för än emot
 - Äldre kvinnor minst tillåtande
-
- Ska ses i ljuset av den senaste tidens stora mediala uppmärksamhet